

RUTA JOSEP PLA

Markwell

Josep Pla
fundació

 "la Caixa"

Salutació

Engrescats en la feina d'elaborar un itinerari planià d'interès cultural i turístic per als visitants de Palafrugell, ens hem trobat rellegant *El quadern gris*, *El meu país* i d'altres llibres de Josep Pla que descriuen el paisatge, el poble, la gent i el clima que caracteritzen aquest racó de món, tan sovint amanyagat amb grans elogis i alhora, reiteradament malmès per la mà barroera de qui destrueix en nom del progrés.

Seguint la ruta que us proposem i llegint els textos que us serviran d'embolcall, podreu admirar el paisatge, deixar-vos captivar per la literatura i voldrí-

em «també» que copséssiu en el paisatge i en la literatura, la quinta essència d'aquest país i la seva gent. Malgrat que els llocs que visitareu són de bon trobar, ens sembla imprescindible de subratllar que el Palafrugell actual no és el que Josep Pla va viure i descriure. La calidesa dels seus mots us farà recular en el temps i sentireu la nostàlgia d'un passat irrecuperable, mitificador de la vida rural. No veureu ni els carros, ni els pagesos, ni les colles fent l'arròs a les platges. Però, admireu el que ens resta de paisatge i sobretot llegiu en el localisme de Josep Pla la seva voluntat de ser universal.

"El meu poble és un poble com tants n'hi ha, té les qualitats i els defectes que hom li vulgui concedir. Ara, el geni local és un fet real i concret, que actua sobre el nostre esperit. Així, si no sóc un esperit de campanar, tampoc no es pot dir que sigui un desarrelat i un vagabund de la geografia. Precisament perquè sóc un home d'un determinat rodal i en tinc plena consciència, em trobo potser en condicions de comprendre els rodals adjacents i d'exemplar aquest horitzó ad libitum."

Josép Pla, *El meu país*, O.C. VII, 679.

Si el passeig us ha fet una mica més savis, una mica més rics d'emocions i de literatura ja ens donem per satisfets.

Bona ruta!

Els textos que conté aquesta guia procedeixen de l'Obra Completa de Josep Pla. Agraïm la gentilesa d'Edicions Destino que ha autoritzat la seva reproducció.

© Hereus de Josep Pla i Casadevall, 1993

© Edicions Destino, S.A., 1993

© Fotografies: AMP (Arxiu Municipal de Palafrugell), Xavier Miserachs, Josep Capellà, Eugeni Forcano.

Josép Pla
f u n d a c i ó

0 El nostre clima

Josep Capella, 1988 ©

Els nostres estats de màxima felicitat van lligats amb l'airet de tramuntana, un airet que no sigui gaire fort, ni massa fred, ni massa llarg, ni sorollós - just l'airet. Llavors la llum és clara i el poble sembla millorar una mica, la gent té els ulls brillants, els moviments vius, és amable, benivolent i s'explica coherentment. Són els gran dies de Palafrugell. Però sovint la tramuntana requinta, es posa a xiular i a bufar d'una manera escandalosa, dura dies i més dies, té de vegades una força que sembla que hi podrieu penjar l'abric, penetra per tot arreu. Davant d'a-

questa situació, les primeres hores les resistim bé, però de seguida que les pedres de les voravies rellisquen sentim que els nervis se'ns escurcen, les mans ens tremolen una mica, notem un cert dolor a les articulacions, el soroll del vent, inútil, bèstia, gratuït, ens fa una mena d'horror, un fàstic vivíssim - quedem ressecats, mineralitzats, enervats, exaltats, desconjuntats, i fem una cara de paranoics acusadíssima. Quan el vent para, ens fa el mateix efecte que si entréssim en una convalescència. Ens sentim febles, cansats, atuits.

Quan s'entaula el vent de garbí, Palafrugell es torna llòbrec, crepuscular, llepissós i humit. La gent agafa un aire pioc i sembla estar subjecte a calfreds intermitents. La llum es torna groga, els carrers s'humitegen, al fil de cada cantonada hi ha una congestió possible. Les dones es tornen ulleroses i nervioses; els homes oscil·len entre la depressió i l'estirabot frenètic. La cara de la gent marca que la processó va per dins. Val més no dir res a ningú per no exposar-se al que s'anomena la franquesa empordanesa.

Amb tramuntana, l'estat sanitari de Palafrugell és perfecte; amb vent de garbí, totes les xacres i tots els esparveranys de la població surten a la superfície. Se sol dir a la vila que els avantpassats de can Sunyer, els de can Roger, que també eren apotecaris, solien, després de dir el rosari, formular una oració demanant que la vila es mantingués en salut - en una salut, però, que fos compatible amb la bona marxa del negociet. Era una oració a favor del vent de garbí.

I aquest és el nostre clima. D'un cantó és bo. De l'altre és mediocre. La brusquedat dels seus canvis ens fa tornar una mica boigs. Entre els seus extrems transcorre la nostra vida.

Josep Capella, 1988 ©

Josep Pla. *El meu país*,
O.C. VII, 488 - 489.

1 Palafrugell,

Carrer Nou, 49

Carrer Nou, 49. 1907. Engrat Ferrer i B.

Els meus pares es casaren joves, a vint anys, amb una salut perfecta. Així, vaig tenir fama, pocs moments després d'haver nascut, de criatura ben construïda. Ara, les criatures, les pesen molt sovint, i a les farmàcies hi ha, de fa poc, balances amb un bressol, per a pesar-les. En el meu temps, això encara no s'estilava. Si s'hagués fet, hauria resultat un pes fort de la infància. La meua mare em solia contar que quan ella o la mainadera em treïen, amb el cotxet, a passejar, les parelles d'enamorats que trobaven s'embadalien davant de les meves galtes.

Les senyoretes em feien festes i em deïen les coses estranyíssimes, amb l'estranyíssim so de veu, que hom utilitza per a parlar amb les criatures.

Després, miraven el jove que tenien al costat, amb una mitja rialla, volent dir:

- Vejam si serà com aquesta la que em faràs...

El jove devia abaixar els ulls púdicaament, amb un aire de modèstia i d'exquisida urbanitat. Potser pensava:

- Hi farem el que podrem...

Em fa gràcia de pensar que no vaig haver de fer res més que néixer i sortir a passeig pels carrers per a provocar idees elevades i moviments de qualitat als habitants de la meua vila natal. De gran, no he pas arribat mai a produir uns resultats tan escaients i admirables.

Vaig néixer, en tot cas, al carrer Nou -o del Progrés-, que és un carrer molt trist i llarg, dret com un ciri, que va del carrer de la Caritat a la via del tren de Palamós. La casa era una baluerna bastant alta i la façana donava a tramuntana.

Això feia que les habitacions obertes al carrer fossin, a l'hivern, fredíssimes, glacials. En canvi, les habitacions de migdia eren molt assolellades: donaven a una horta molt gran -l'horta de Joanama- admirablement conreada. És molt possible que l'afeció que he sentit sempre per les coses ordenades i ben endreçades -tot i que personalment hagi estat un desordenat- em pervinguí del goig mental que em donava, de petit, la contemplació d'aquell paisatge de feixes tan ben dibuixades, tan ben regades, tan perfectament ben girades.

Reproduït de Josep Pla, Josep Capella, 1994 ©

Josep Pla, *El quadern gris*,
O.C. I, 92-93

Josep Pla
Fundació

2 Palafrugell,

Carrer Torres Jonama, 56

La casa de la família Pla al carrer del Sol, ara carrer Torres Jonama, és en l'actualitat la residència particular d'una neboda del senyor Pla. No es pot visitar.

Quan ens traslladàrem al carrer del Sol a la casa nova -i aquest és un dels meus records més antics-, el meu pare rebé la visita dels seus amics. En general, l'edifici tingué èxit. El dia que vingué el doctor Pons, metge per a coses insignificants, vaig assistir al llarg examen que hom féu a tots els seus racons i raconets. A la fi, després de les congratulacions de rigor, en acomiadar-se al cancell, el doctor Pons donà amb el colze un copet al braç del meu

pare i li digué amb una veu que l'enriolament enrogallà:

- La casa, Tonet, és una bona casa. Una de les millors de la vila. Et felicito. Has fet un bon casament!

Tonet és el nom que han donat sempre al meu pare els seus amics íntims. Els qui tenen menys franquesa li diuen el senyor Tonet (...)

I bé: a set anys tot és un misteri. Però alguns misteris, en aquella edat, tenen el defecte de tornar-se obsessius i enganxadissos. ¿Què volia dir el doctor Pons amb la frase: has fet un bon casament, et felicito? Durant molt de temps vaig tractar d'esbrinar-ne el sentit. La vaig entendre molt més tard i trobant-me ja enmig de les dificultats de la vida...

Recordo tantes coses d'aquella època! Els hiverns llargs i fredíssims, més freds que els d'ara, em sembla; les tramuntanades impetuoses, que de vegades duraven vuit dies, després de les quals el país quedava en un estat de fatiga i de pal·lidesa i com de convalescència; les habitacions glacials de la casa amb els mosaics nous que feien el mateix efecte que tenir els peus sobre una barra de gel; els caramells de glaç gotejant als balcons del carrer; el color rosat de la gelada sobre les capces de bròquil del jardí; el soroll que feien el vent a les xemeneies i el fum acre, que treien per la boca, que ens feia tossir; els dies de pluja interminables que passàvem a les golfes jugant a dir missa o mirant caure l'aigua amb el nas xafat als vidres de la finestra i la màgica sorpresa de la neu, silenciosa i quieta...

Josep Pla, *El quadern gris*,
O.C. I, 99-100.

3 Palafrugell, Plaça Nova

Aquesta plaça fou i és encara el centre neuràlgic de la vida palafrugellenca.

El Centre Fraternal i el Cercle Mercantil acolliren les tertúlies que Pla descriu en la seva obra.

Plaça Nova. Principi de segle XX. AME. Col·lecció Francesc Xarar

La taverna de Gervasi és molt important i, si bé ha tingut èpoques de més o menys anomenada política, no n'hi ha d'altra a Palafrugell que

pel que fa a la libació se li pugui comparar.

Si haguéssim de fer la història de la taverna de Gervasi, hauriem de presentar la història de la nostra estimada vila natal. Aquesta història seria curiosa, perquè, a més a més d'ésser molt curta, tindria la particularitat de no contenir ni fets gloriosos ni personatges de fama i d'anomenada. Sospito que aquesta falta de tradició brillant entristiria molta gent. A mi, m'encanta haver nascut en un poble que no ha produït cap redemptor, ni cap col·leccionista de sensacions rares, ni cap predicador estentori. Això em dona una sensació de lleugeresa i de llibertat. Palafrugell, antigament, era un poble molt petit, murallat. La gent vivia de l'agricultura. La taverna tocava a la torre de l'angle sud-est de la muralla.

Davant de la taverna hi havia un oliver. Els parroquians de la casa eren sobretot gent de la rodalia. Els dies de mercat i els diumenges a la tarda s'emplenava de gent, s'hi bevia, s'hi feien tractes i, si convenia, s'hi cantava entre una rodella de llobarro i una altra de pollastre.

Quan vingué la invasió de la gent de les rodalies i dels forasters, el petit poble murallat s'esclovellà com una magnana madura, es va estendre per tots quatre costats i la taverna

del Gervasi quedà en el centre de la població. Aquesta circumstància li va donar encara més nom. La gent forana continuà freqüentant-la els diumenges, i la gent del poble tota la setmana, sobretot els dilluns. En aquests dies hi havia cuina a base de cargols, de niu, d'estofat i d'arengades.

Les arengades -menjar de pobre- es menjaven amb la torrada amb oli i vinagre. La taverna s'emplenava de fum, l'arengada brillava com un tros d'or sobre el pa torrat, el vinet rajava de les hòtes rosat i esperitat. La taverna bullia fins que moria la tarda i la llum es fonia, desmaiada, sobre les terres de cantó de mar. Amb el temps arribà

també l'urbanisme, la mania de fer carrers drets i convertí el poble en quadricles uniformes. De les antigues muralles, en quedava la torre de l'angle sud-est, que era rodona, alta i esbelta com una dona ben casada. La torre, però, per fer més dret un carrer, fou tirada a terra, i això fou la mort del vell establiment. Amb ella va desaparèixer un dels racons més concorreguts del poble, sobretot a l'hivern, ja que la torre, en unir-se amb el pa de paret de la muralla, feia una mena de concavitat que era molt abrigada.

Josep Pla, *El quadern gris*
O.C.I, 154-155.

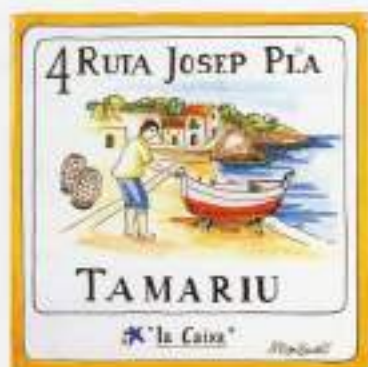
Josep Pla, 1999 ©

Plaça Nova. Principi de segle XX. AME. Col·lecció Francesc Xarar

Josep Pla
fundació

4 Tamaríu

Tamaríu, any 1910. AMF. Després de Lluis Fábregas i Coma

Tamaríu, any 1910. AMF. Després de Lluis Fábregas i Coma

Tamaríu, administrativament, és un agregat de Palafrugell. Tamaríu té dues comunicacions amb Palafrugell i una amb Begur. La vella carretera, per la Font d'En Cruanyes, és intransitable, però menix una excursió. El paisatge dels voltants de Palafrugell és un dels més fins i elegant de l'Empordà. Aquest camí s'ha fet malbé per abandonat i avui és accessible només als caminants. La carretera nova utilitza la de Sant Sebastià fins al pont d'En Cassaca; en aquest punt trenca a l'esquerra i per Ros i els espadats de Ca la Pedrosa -magnífic panorama- davalla fins a la platja. Aquesta carretera, una mica estreta, està en molt bon estat i travessa un dels punts més meravellosos del litoral.

La comunicació amb Begur, que passa entre pinedes, s'ha deixat també perdre. El nom de Tamaríu prové indubtablement dels tamaris que creixen a les vores de la riera que desemboca a la sorra de la platja. Aquesta riera té un cert cabal quan plou; si plou molt pot donar una envestida i fer mal; després, a vegades, es queda molts anys en calma. Totes les rieres de la costa són iguals. Em permeto de recomenar, situat el lector a Tamaríu, el berenar clàssic del país: llangonissa de casa i anxoves de la costa amb una amanida de tomàquet, enciam blanc, olives, ceba i pebrot. A les persones que passin uns quants dies, encara que siguin pocs, a Tamaríu, els dic que procurin menjar a la platja un suquet de peix. Aquest plat es pot fer amb tota mena de peix -a més qualitat del peix, millor qualitat del plat-, amb el verat i tot, que no té res de particular. Només una cosa és indispensable: que el peix sigui fresquíssim, acabat de treure de l'aigua. El suquet és la forma catalana del plat universal de pescadors i mariners del Mediterrani. Sobre un fons d'oli d'oliva bullint, feu un sofregit d'all, ceba, tomàquet i julivert, sense escatimar-hi els ingredients. Quan el sofregit ha arribat al punt de lligam i de pastositat necessaris, tirar-hi el peix i l'aigua corresponent. En aquest moment donar un bon cop de foc, si pot ser de llenya de pi. Serviu-ho en la mateixa cassola o olla; els mariners, a les cales i roques, utilitzen l'olla. El guisat ha de quedar sucós i, en el suc, s'hi ha de poder sucar una torrada.

Josep Pla, *Tres gaies*,
O.C. XXX, 158-159

Josep Capella, 1910

Josep Pla
fundació

5 Sant Sebastià

Pla, Josep. Sant Sebastià. Principals obres. E. Baró. AMP.

Quan, més enllà del pont d'En Cassaca, arribava a l'ombra dels arbres, trobava la frescor deliciosa. Es veia tot el pla de Palafrugell a contrallum, dins de l'aire daurat. De vegades un home llaurava a primer terme una terra roja... Després, la carretera atrevessava el bosc de pins, que feien una olor exquisida. El vent perdut passava entre el brancatge i el pensament quedava flotant en la remor alta i greu. A les Pasteres, l'inici de la declinació de la tarda posava un color de mel sobre els blancs de Llafranc i de Calella. Les pinedes s'enfosquien. El mar, en calma semblava un mirall adormit en la llum que feia.

Josep Pla, *El mar més gris*
O.C. VII, 499

Terrassa del l'Observatori del Pla de Sant Sebastià. Pla, Josep. AMP.

Però el gran xoc de l'ermita es produeix a la seva terrassa-mirador, penjada literalment a una gran altura sobre el mar, davant el naixement del dia. Es contempla un gran panorama sobre la costa i el Mediterrani, d'un romanticisme agut, gairebé morbós, d'una musicalitat còsmica, il·limitada. Com tots els panorames de dimensions tan vastes, l'efecte que produeix la seva visió és de malenconia, perquè situa a l'home insignificant i miserable davant una naturalesa enorme, aclaparadora, terrible. Des del mirador, una barca de pesca sembla una closca de nou; un veler és una taca blanca, com una remota gavina; un vaixell de vapor, una joguina de nen. Les dimensions del mar són horribles, i és natural que mariners i pescadors davant la por del mar hagin aderat obscurament la seva força i que es possessin sota la protecció de Sant Sebastià, que en definitiva, segons els goigs que li canten, era fill de Narbona i va sofrir un martiri lent -va morir assaïtat- com el martiri de la vida...

Josep Pla, 1906.

Josep Pla, *Tres guies*,
O.C. XXX, 150.

Josep Pla
fundació

6 Llafranc

Llafranc. Cap al 1900. Adaptat de Maria Bover

Platja de Llafranc. Principis de segle XX. Roman AMB

La platja de Llafranc, resguardada a llevant per l'enorme mola del cap de Sant Sebastià, té, contemplada del mar estant, a segon terme, dos petits turons -el Puig d'En Bonet i el puig d'En Rais- que formen dues línies indescriptiblement gracioses, que donen a la corba elegant de la sorra un moviment d'una gran vivacitat. Entre aquests dos turons avança un estret pla de terres gairebé fins a sobre les cases. Sobre aquest pla -el lloc de la fortalesa romana-, que sembla construït expressament per aixecar-hi una acrópolis, s'hi hauria pogut construir l'església. Desgraciadament, l'església es construí al seu vessant esquerra -conforme es mira des del mar- i es perdé una situació bellíssima. D'una altra banda, la platja es tancà de garbí i per una altra paret rocosa -no tant, amb tot, com la que presenta la mola del cap de Sant Sebastià, però prou per a donar a la platja una corba recollida i arrodonida.

Situeu ara entre els límits d'aquestes dues parets rocoses dos o tres-cents metres de platja magnífica, amb una corba de mar que és una de les més fines, dolces i elegants de la costa, i tindreu sumàriament explicada l'estructuració de Llafranc.

Sobre aquestes línies geogràfiques s'hauria pogut construir una meravella urbana. S'ha preferit, seguint el trist costum del país, fer les coses sense ordre ni concert, a l'atzar de les necessitats de cada any, i així han sortit les coses. La teoria de cases que hem conegut sobre la platja, cases petites, menudes, amb l'ombrera de pinassa davant la façana, han estat substituïdes per la clàssica torre dels suburbis de Barcelona, còpia servil de les revistes il·lustrades suïsses o alemanyes. Fins les ombreres han desaparegut, que constituïen l'encant inefable, el més complet de la platja de Llafranc. Jo he passat en aquestes ombreres fresques hores inolvidables. Matins clars, tocats per la lluminositat seca i crepitant del gregal; llargues tardes d'estiu endolides pel desmai peresós del vent de garbí; nits en calma suspeses en la vaga claredat de la música celestial. Aquestes ombreres eren propícies als plaers de la convivència i el tracte amb el veïnatge. S'armaven a la seva ombra puerils tertúlies inacabables, jocs de societat, discussions sobre la marxa política del país i fins es provava la fortuna mòdica amb un joc de cartes a la mà. L'estiu a Llafranc era llavors molt agradable; ara ho és per unes altres raons. El bany insuperable, la sorra neta i meravellosa, la placidesa sòlida, la cuina excel·lent. Un autèntic descans. La vida transcorria llavors entre les emocions petites de la pesca i la sociabilitat sota les ombreres. A la nit constituïa un gran atractiu veure l'arribada de les sàvegues, amb els focs rogens de llenya primer, i després amb els dols de llum dels fanals engegadors. Si treien peix, elaborar i menjar un suquet de sardina o de verat a les dues de la matinada era un plaer inoblidable.

Josep Capella, 1900-01

Josep Pla, Tres guies,
O.C. XXX, 140-141

Josep Pla
Fundació

7 Calella, El Canadell

Platja d'estiu de la família Pla.

Pla del Canadell. Fotografia de segle XIX. AMP.

Pla del Canadell. Fotografia de segle XIX. AMP.

2 d'agost. - Fa temps d'estiu: gregalet al matí; xaloquet al migdia; garbí fluix a la tarda; terralet a la nit. De dies, canten les cigales; al vespre els grills. Una de les majors delícies del Canadell és anar, havent dinat, a jaure un parell d'hores, a l'ombra del ventre d'una barca. A les dues de la tarda, l'ombra de color torrat, té un parell de pams d'amplada, i la sorra, que el sol acaba de deixar, encara és calenta. Però, a mesura que la tarda va avançant, l'ombra s'eixampla i l'arena es refresca. Primer, us hi estireu de costat; després, el lloc dona per estendre's, de cara al cel, de pla. La llum és d'una blancor gasosa, efervescent, enlluernadora. A l'aire, sobre les parets blanques, a l'arena rosada, la llum en fusió fa unes flotants, vaporoses llengüetes d'aire que saltironegen. La pàlida buidor blavissa del cel sembla tenir una crispació lumínica. Sobre el blau fort de la mar passa el ramat monòton dels moltonets d'escuma. Tot plegat és tan sumari i simple i dintre del frenesí roent l'ombra és tan fresca que us envaeix un ensopiment somàtic, una vagarositat biològica us desfibra les entranyes. Si parieu amb algú, arriba un moment que un o altre no torna con-

testa. La parpella us cau sobre la imatge de les barques fondejades arran d'aigua que teniu a la nina dels ulls. Arriba un moment que els riells de color que el pintat de les barques fa tremolar sobre l'aigua us passen per ull. Sobre la ratlla de l'horitzó, queixalejada pels borralls d'escuma, hi veieu flotar unes pampallugues -com una forma incerta flotant en el mar. La costa de garbí - els Forcats, Cap Roig, Cap de Planes- se us esfuma en una imatge que la bonior interna esfilagarsa i desdibuixa. Hi ha un moment que deixeu de veure els rocs de les Formigues... Aquesta lenta fugida a perdre el món de vista no arriba mai, però, a la inconsciència completa. Per més condormit que quedeu, se us mantenen sempre lúcides dues o tres sensacions precises: el pessigolleig del vent sobre la pell; l'olor del tabac que acabeu de fumar - i, si no sou fumador, el perfum que fa el marisc i l'alga tocada pel sol...

Quan, al cap d'una hora o dues, obriu els ulls i alceu el cap, sentiu una esgarripança de fred. La tarda ha anat passant, l'ombra s'ha eixamplat i el vent, ara més fort, l'ha refredada amb un retoc humit. Toqueu la sorra i teniu la sensació de tocar un drap mullat. Després de la incandescència del color, els colors s'han fixat i precisat - i el dibuix és més fred, estàtic.

Foto: Capella, 2006

Josep Pla, *El qualtern gris*,
O.C. I, 229-230

Josep Pla
fundació

8 Calella, El Port-bo

Josep Pla amb Lluís Companys i altres a les Voltes de Calella. Arxiv Fotogràfic AMP

La Naturalesa, que sol ésser tan monstruosa i deforme, es complau a Calella a jugar un pas de simetria. Les platges de Sota Can Calau i Malaspina semblen emmarcar pels dos costats el Port Bo, i sobre la platja d'aquest es troba una de les construccions més gracioses de la costa: les Voltes, els porxos de Calella. Aquests arcs formen la sortida a migdia d'un bloc de velles cases que fan un rectangle apaïsat sobre la sorra. Els arcs són feixucs i copats; la seva alineació fa un punt rodó, panxut i ple, punt que treu la fredor que tenen

les perspectives d'arcs quan són tirats a cordill. Això fa que, vistos des d'un extrem, semblin una filera de parpelles d'una obertura que va en augment, cosa que crea una extraordinària sensació de vida. A l'hivern, en dies de tramuntana, formen sobre la platja un punt recollit; a l'estiu proporcionen una ombra fresca, clarejada per la ventolina marina. I, sobretot, proporcionen el repòs de veure el mar per la forma més graciola que els homes han creat. El mar vist a través d'una arcada... ¿existeix una cosa més prodigiosament bella? La diversitat del mar sobre el frontis d'un arc, sobre l'arrencada del tronc d'un arc... ¿hi pot haver res més agradable per a l'equilibri humà?

És en aquestes Voltes de Calella que s'ha de veure i si és possible sentir una entrada de llebeig d'estiu. El vent de gregal -si anuncia bon temps- comença a anar de baixa a les onze o dos quarts de dotze del matí. El gregal ronda pel sud i entra el xaloc -el sirocco dels italians-, que ve del migdia. Vent de fora o foranell, que sol durar una hora o una mica més i cau amb les orelles cotes quan toquen les dotze o la una a l'església. El xaloc ronda al sud-est i el garbí, o llebeig, arriba a la una. És a dir: a l'hora de l'aperitiu. (Hora vella, que era la bona). És en aquesta hora, si és possible en un cafè i si encara és possible davant una absenta gelada, que convé situar-se un gran dia de sol i de calor a les Voltes de Calella. Des de l'ombra dels arcs, la platja del Port Bo es veu inundada d'una llum lleonada i està com submergida dins una calma letàrgica. El mar té una reverberació que encega la mirada. Circula poca gent. El poble dina i a estones arriba un petit soroll de forquilla o de cullera xocant contra un plat, llunyà i entusiasta. Les embarcacions fondejades es balancegen imperceptiblement. Les cordes s'han aflluixat i cauen com una corda humana fatigada.

Port del Port Bo. BUI. AMP Cal. Imatges Galeries

Josep Pla, 1900-01

Josep Pla, *Tres guies*,
O.C. XXX, 128-129.

Josep Pla
fundació

9 Llofriu, El Mas Pla

En l'actualitat, el Mas Pla és la residència particular del nebot de Josep Pla i la seva família. No es pot visitar.

Mas Pla, Eugeni Pons, 1907-8

Ja fa molts anys -en realitat des que em vaig organitzar una habitació i una petita biblioteca al mas Pla, a la parròquia de Llofriu- que faig la mateixa vida. En aquest casolot, considerablement desgavellat, fred a l'hivern, agradable a l'estiu, hi visc completament sol. La meua mare no ha estat mai gaire donada a viure

en aquesta casa: passa els mesos dolents a Barcelona en el pis de la meua germana Maria i l'estiu al Canadell de Calella, en una casa de la seva propietat. Quan el rellotge de la sala toca la una, la Teresa, que ja fa molts anys que és a casa, em crida i em deixa una llimonada sobre la tauleta de nit. M'alço entre una i dues, però de vegades estic tan adormit, que són quarts de tres. A causa dels meus llargs anys de periodisme nocturn, sempre he considerat que el matí era la part inútil del dia. Quan em llevo a primera hora del matí, trobo que el dia té massa hores, que és massa llarg, que la seva dilatació és excessiva. És un immens error, però aquesta és la desagradable realitat. Una vegada llevat, dino sota la xemeneia. Fins cap al tard passo les hores escrivint una cosa o altra, un article o altre, o llegint el que tinc en curs o contestant alguna carta. He contestat sempre la mínima quantitat possible de cartes i crec que he fet santament. He rebut moltes cartes en el curs de la meua vida. Les favorables, no les he pogudes mai acabar. Les contràries, les he llegides bé i de vegades les he contestades. Escriure, només escric a alguns pocs amics. Sí, a més d'haver d'escriure per un o altre heu de mantenir una correspondència particular, la pesadesa i la dificultat són immenses. Per altra part, és una mala cosa afeccionar-se a la pròpia correspondència, perquè contribueix a prendre-s'ho seriosament, a respondre d'una manera hipòcrita i declamatori, cosa, per mi, irrealitzable. Quan la tarda declina i arriba l'hora, emprenc el viatge a peu a Palafrugell, faci el temps que faci. M'agrada de caminar quan plou, per simpatia diríem econòmic-filosòfica, perquè no plou gairebé mai. Quan fa tramuntana és una mica més pesat i més pessimista, perquè, de tramuntana, en fa massa. Aquest camí el faig entre sis i set de la tarda. A Palafrugell recullo el correu -el de la parròquia és una mica aleatori-, vaig a l'estanc, compro una cosa o altra, veig un amic o altre: Lluís Medir, el pintor Martinell, el flaqüer Isern, Pauli Joanola, el rellotger Gich, Lluís Bonal. Si fa fred, vaig a escalfar-me a la forn del ferrer Clotas i de vegades -quan ferra un cavall- em deixa estirar la cadena de la marxa.

Josep Capella, 1980-81

Josep Pla, *Notes disperses*,
O.C. XII, 252-253

Josep Pla
fundació

10 Llofriu

El cementiri

Si voleu entrar al cementiri de Llofriu cal
que demaneu les cistues a Ca l'Alsina (Tramuntana, 24).

Avui, dia 8 de març de 1976, he complert setanta-nou anys. Ja comencen de ser anys. També podria ser que en fes algun altre - com podria ser que no arribés a vuitanta. En el curs de la vida he pensat molt poc en la mort, probablement perquè he tingut una salut enraonada i sempre he hagut de fer una cosa o altra. És gairebé segur que trenta o quaranta anys enrere, a causa d'unes lectures que ara no fan al cas, la mort em produí alguns moments de pànic. Ara que he arribat a l'edat que tinc, constato cada dia que el

meu cos es va primparant, que la resistència s'aflluixa i, per tant, la proximitat de la mort és inqüestionable. Espero arribar a l'hora que el cor es pari amb una perfecta normalitat, sempre i tant que el meu cap es mantingui com és ara. Si el meu cap entra en la demència, demano perdó a les persones que en aquell moment es trobin al meu costat i que ho facin com puguin, perquè en definitiva és tan natural morir-se estrabullat com en un estat mental normal. Jo he tingut la sort de no posseir cap vanitat -ni tan sols la de la supervivència d'uns quants anys. Cap. Només els demano que em facin enterrar al cementiri de Llofriu, que és la meua parròquia, sense ningú que no siguin els de casa, sense comunicar la notícia a ningú i amb el capellà corresponent per a recitar la poesia en llengua llatina: *el Die iue, dies illu*. He pagat durant molts anys a la junta d'obres de l'església el preu d'un petit enclos en el cementiri, de manera que les coses del meu cantó semblen perfectament arreglades i normalíssimes.

Josep Pla, *Notes del capvespre*
O.C. XXXV, 47-48

Josep Pla
fundació

Cronologia

- 1897 El dia 8 de març, Josep Pla i Casadevall neix a Palafrugell.
- 1909 Fa el batxillerat a l'Institut de Girona i viu intern al col·legi dels Maristes.
- 1913 Universitat de Barcelona. Carrera de Dret.
- 1917 Publica les primeres proses.
- 1918 Comença a freqüentar l'Ateneu Barcelonès.
- 1919 Llicenciat en Dret. Periodisme: *Las Noticias* i *La Publicidad*.
- 1920 Corresponsal a París de *La Publicidad*.
- 1921 Enviat especial a Madrid. Surt elegit diputat de la Mancomunitat de Catalunya per la Lliga Nacionalista del Baix Empordà. Va a Portugal.
- 1922 Enviat especial a Itàlia. Escriu a *La Veu de Catalunya* i a *El Sol* de Madrid.
- 1923 Corresponsal a Berlín.
- 1924 Processament militar per un article publicat a *El Día* de Mallorca. Viatja constantment per Europa. A París, coneix Adi Enberg, ciutadana noruega nascuda a Barcelona. Col·labora a la *Revista de Catalunya* des del primer número.
- 1925 Primer llibre important: *Coses Vistes*.
- 1926 *Llanterna màgica*. Carles Riba el proclama escriptor.
- 1927 Torna a Catalunya. *Relacions*. Escriu la sèrie "Viatge per Catalunya" al diari *La Neu*. Col·labora a *La Nova Revista* des del primer número.
- 1928 *Cartes de lluny*. Escriu un llibre sobre Cambó. Deixa *La Publicidad* i fitxa per *La Veu de Catalunya* després de col·laborar un temps al setmanari *L'Opinió*.
- 1929 *Cartes meridionals*. Viatja pel Bevant europeu.
- 1930 Madrid. Un dietari, sobre la seva primera estada a Madrid.
- 1931 Corresponsal polític de *La Veu de Catalunya* a Madrid.
- 1933 Madrid (*L'adveniment de la República*).
- 1934 *Viatge a Catalunya*.
- 1936 S'exilia a França i a Itàlia.
- 1938 Entra a l'Espanya nacional per Sant Sebastià. Col·labora a *El diario vasco*.
- 1939 És un dels directors provisionals de *La Vanguardia*. Viu a Fornells de Begur. Trencament amb Adi Enberg.
- 1940 Inicia la seva col·laboració setmanal a *Destino*. Viu a l'Escala. Primers volums de la *Història de la Segunda República Española*.
- 1941 *Costa Brava (Guia general y verídica)*.
- 1942 Fa unes febres tifoides. *Las ciudades del mar, Viaje en autobús, Rusiñol y su tiempo* i *Humor honesto y vago*.
- 1943 Inicia una col·laboració setmanal al *Diario de Barcelona*.
- 1944 *El pintor Joaquín Mir*. Mort del seu pare.
- 1945 *La huida del tiempo* i *Un señor de Barcelona*.
- 1946 *Vida de Manolo*. Torna a publicar els seus llibres en català. Primer, una edició de bibliòfil de *Cartes de lluny* i, després, *Viatge Catalunya*, en versions refetes. Viu a Cadaqués.
- 1947 Cadaqués. Viu entre l'Escala i Llofriu.
- 1948 *Cartes de lluny*. Viu al Mas Pla de Llofriu.
- 1949 Edició de bibliòfil semiclandestina de *Coses vistes*. Inici de la col·laboració amb l'Editorial Selecta.
- 1950 *Bodegó amb peixos*.

- 1951 *L'illa dels castanyers, Pa i Raïm, Un senyor de Barcelona* i la novel·la *El carrer Estret*.
- 1952 *El vent de garbí, Llagosta i pollastre, Els pagesos i Girona*.
- 1953 *Nocturn de primavera, Els anys i Les hores*. Viatge a Portugal i a Cuba.
- 1954 *Contraban i L'Empordanet*. Edició de bibliòfil semiclandestina de *Pelx Fregit*. Viatge a Nova York. Deixa de col·laborar al *Diari de Barcelona*.
- 1955 Visita Josep Tarradellas, President de la Generalitat a l'exili, a París. Publica *Cartes d'Itàlia, Els moments i Week-end (d'estiu)* a New-York.
- 1956 *De l'Empordanet a Barcelona*. Inicia l'edició de les *Obres Completes*, a Editorial Selecta, que constaran de 29 volums. Va a Itàlia i Grècia. *Barcelona*.
- 1957 Va a Israel i Amèrica del Sud. Premi Lletres d'Or.
- 1958 Inici de la sèrie dels *Homenots*. *Israel en los presentes días*. Va al Brasil.
- 1959 Visita Josep Pi Joan a Suïssa. Viatge pel mar Roig, el golf Persic, l'Oceà Índic, l'Atlàntic i el Carib.
- 1960 Comença a col·laborar a *El Correo Catalán*.
- 1962 Acaba la seva fructífera relació amb Editorial Selecta.
- 1963 Va als Estats Units.
- 1964 Va a Puerto Rico, Brasil i Argentina.
- 1965 Mor la seva mare. *La Catalunya Vella*. Deixa de col·laborar a *El Correo Catalán*.
- 1966 Inicia, amb *El quadern gris*, Premi de la crítica *Serra d'Or*, l'*Obra Completa*, a Destino, que es convertirà en l'edició definitiva de les seves obres. Va a l'Argentina.
- 1968 Va a Leipzig.
- 1969 Va a Moscou i al nord d'Europa. Va a Portugal.
- 1970 Premi de la crítica *Serra d'Or*.
- 1971 Lleu infart de miocardi.
- 1973 Crea la biblioteca i fundació Josep Pla.
- 1975 Premi de la crítica *Serra d'Or*. Els prínceps Joan Carles i Sofia el visiten a casa seva.
- 1976 Deixa de col·laborar a *Destino*.
- 1977 Premi de la crítica *Serra d'Or*.
- 1979 Premi Ciutat de Barcelona. Homenatge a l'obra literària de Pla per part dels ajuntaments.
- 1980 Josep Tarradellas li imposa la medalla d'or de la Generalitat.
- 1981 Mor el dia 23 d'abril, als 84 anys. Deixa 38 volums de l'*Obra Completa* i d'altres d'inèdits que apareixeran després de la seva mort.

Lluís Borrada

José Pla, Ed. Empúries, Barcelona 1991.

p. 163-168

Obra completa

Ed. Destino (1966 - 1992)

- I. *El quadern gris (Un dietari)*. Pròleg de Joan Fuster. 1a edició, 1966, 857 p.; 4a edició, 1983, 818 p.
- II. *Aigua de mar*. 1966, 650 p.
- III. *Primera volada*. (Tres ciutats: Girona, Un llibre de records. Barcelona, una discussió entranyable. Madrid, 1921. Un dietari). 1966, 690 p.
- IV. *Sobre París i França*. (Notes sobre París. Petits assaigs sobre França). 1967, 653 p.
- V. *El nord*. (Cartes de lluny. Cartes de més lluny. Viatge a Rússia el 1925). 1967, 639 p.
- VI. *La vida amarga*. 1967, 694 p.
- VII. *El meu país*. (Reflexions sobre l'Empordà. La substància. El meu poble). 1968, 741 p.
- VIII. *Els pagesos*. (El pagès i el seu món. El campanaret. El carrer Estret). 1968, 678 p.
- IX. *Viatge a la Catalunya vella*. (De l'Empordanet a Barcelona. De l'Empordanet a Andorra. De l'Empordanet a Perpinyà). 1968, 616 p.
- X. *Tres biografies*. (Joan Maragall. Un assaig. Vida i miracles de Josep Pijoan. Francesc Pujol. Notes). 1968, 597 p.
- XI. *Homenots. Primera sèrie*. (Prat de la Riba, Pompeu Fabra, Joaquim Ruyra, Ramon Turró, Antoni Gaudí, Isidre Nonell, Eugeni d'Ors, Jaume Bofill i Matas, Carles Riba, Francesc d'A. Galí, Joan Crexells, Joan Estelrich, Sadurní Ximénez, Miró i Folguera, Joaquim Pena). 1969, 647 p.
- XII. *Notes disperses*. 1969, 577 p.
- XIII. *Les escales de Llevant*. (Cartes d'Itàlia. Les escales de Llevant. Israel el 1957. Un reportatge). 1969, 668 p.
- XIV. *Tres artistes*. (Vida de Mamolo contada per ell mateix. Santiago Rusiñol i el seu temps. El pintor Joaquim Mir). 1970, 791 p.
- XV. *Les illes*. 1970, 582 p.
- XVI. *Homenots. Segona sèrie*. (Pere Bosch Gimpera, Ramon d'Abadal, Jaume Vicens Vives, Josep Ferrater Mora, Francesc Duran Reynals, Josep Trueta, Joan Coromines, Francesc de B. Moll, Joan Miquel, Pere Coll i Rigau, Ramon M. Roca i Sastre, Joan Ventosa i Calvell, Josep M. de Porcioles, Andreu Nin, Josep M. Cruzet, Antoni Palau i Dulcet). 1970, 638 p.
- XVII. *Retrats de passaport*. 1970, 639 p.
- XVIII. *En mar*. 1971, 725 p.
- XIX. *Tres senyors*. (Un senyor de Barcelona. Un senyor de Terra del Foc. L'escultor Josep Llimona). 1971, 643 p.
- XX. *Les hores*. 1971, 513 p.
- XXI. *Homenots. Tercera sèrie*. (Aristides Maillol, Joan Alcover, Francesc Gimeno, Vicenç Blasco Ibàñez, Amadeu Vives, Josep Maria Sert, Josep Carner, Joaquim Sunyer, Juli Garreta, Xavier Nogués, Enric Casanovas, Feliu Elias, Josep Sebastià Pons, Marià Llacanera, Pau Casals). 1972, 587 p.
- XXII. *El que hem menjat*. 1972, 543 p.
- XXIII. *Àlbum de Fontclara*. (L'herència. Nocturn de primavera). 1972, 534 p.

- XXIV. *Humor, candor...* 1973, 543 p.
- XXV. *Francesc Cambó. (Materials per a una història).* 1973, 604 p.
- XXVI. *Notes per a Silvia.* 1974, 571 p.
- XXVII. *Un petit món del Pirineu. (Cadaqués, Mieres i la Garrotxa, Les valls d'Audorra).* 1974, 652 p.
- XXVIII. *Direcció Lisboa. (Records del meu primer viatge a Portugal. L'itinerari central. L'itinerari cantàbric. L'itinerari del sud).* 1975, 597 p.
- XXIX. *Homenots. Quarta sèrie. (Josep M. de Sagarra, Eduard Toda, Josep M. Juncó, Alfred Sisquella, Salvador Dalí, Salvador Espriu, Joan Serra, Ramon Godó, Joan Salvat-Papasseit, Joan Fuster, Antoni Simon Mossa, Capri, Josep Llorens Artigas, Miquel Dolç).* 1975, 563 p.
- XXX. *Tres guies. (La Costa Brava, Mallorca, Menorca i Eivissa, Catalunya).* 1976, 1127 p.
- XXXI. *Articles amb cua.* 1976, 649 p.
- XXXII. *Prosperitat i rauxa de Catalunya.* 1977, 651 p.
- XXXIII. *El passat imperfecte.* 1977, 692 p.
- XXXIV. *Les Amèriques.* 1978, 769 p.
- XXXV. *Notes del capvespre.* 1979, 593 p.
- XXXVI. *Per passar l'estona.* 1979, 576 p.
- XXXVII. *Itàlia i el Mediterrani. (Escrips italians. Les beceroles del Mediterrani).* 1980, 695 p.
- XXXVIII. *Escrips empordanesos.* 1980, 526 p.
- XXXIX. *El viatge s'acaba.* 1981, 751 p.
- XL. *Polèmica. Cròniques parlamentàries (1929 - 1932). Pròleg de Josep Vergés.* 1982, 555 p.
- XLI. *Cròniques parlamentàries (1933 - 1934). Pròleg de Josep Vergés.* 1982, 841 p.
- XLII. *Cròniques parlamentàries (1934 - 1936). Pròleg de Josep Vergés.* 1983, 683 p.
- XLIII. *Caps-i-puntes. Pròleg de Josep Vergés.* 1983, 802 p.
- XLIV. *Darrers escrits. Pròleg de Josep Vergés.* 1984, 640 p.
- XLV. *Imatge Josep Pla. A cura de Josep Vergés.* 1984, 653 p.
- XLVI. *Índex a l'Obra Completa. A cura de Cristina Badosa. Pròleg de Joaquim Molas.* 1988, 1180 p.
- A. *Per acabar. (Articles. Notes per a un diari 1965. Notes per a un diari 1966. Un amor de Josep Pla al Canadell).* 1992, 964 p.